

JÁTÉKSZINI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

EMLEKKÖNYV.

1857.

1856-dik évben föllépett vendégművészek.

Szentpéteri Zsigmond.
Szerdahelyi Kálmán.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ottinger család ballet-társasága.

Ratzek testvérek zenehangversenyük.

Toldi János, magyar Herkules, társulataival.

A marokkói arabtársulat, a 12 éves zahara sivatagi szerecsen fiuval.

NEMZETI SZINHÁZI
EMLÉKKÖNYV.

— f 3 0 0 —
BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERDÉLYI MŰZEM
KÖNYVTÁRA

1856

JAKAB ISTVÁN.

a nemzeti színésztársulat sugója.

— * * * * * —
KOLOZSVÁRTT.

NYOMAT. AZ EV. REF. FŐTANODA BETŰIVEL.

1 8 5 7.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„A nemzetiség alapja a nyelv.
Nyelvünk és így nemzetiségünk
terjesztésének, csinosításának e-
gyik leghathatósabb eszköze a
szinészet!“

114053

Nemzetiség, nyelv, irodalom és színészet.

Szerencsétlennek mondjuk, ki egyik karját, egyik lábát, szemét vesztette el — s igazunk van, pedig e szerencsétlen, nyomoréksága mellett is ember marad. Lehet még tisztelt, becsült, szeretetre-méltó, — sőt rendkívül használható ember egy vagy más tekintetben. De az, kinek izma mind el van vagdalva, kinek vérét épen a forrásnál, épen szívénél akasztották meg, az megszűnt élni — s legfőlebb emléke marad fen az emberek között.

Igy van ez a népeknél is.

Ha egy népnek megnyirbálják országa határszéleit, abból egész darabokat szakasztanak el, megfosztják aranybányáitól, fiainak egy része elvérzik is: még nem tűnt el a föld színéről. — Például, ha Anglia elveszítette is amerikai birtokainak tetemes részét — ha elveszítné Keletindiát.... Ha Franciaország szétdaraboltatnék is, — az angol és francia

név, mindezek daczára nem csak a történe-
tek sirkövére maradna fölírva, de volna egy
nép is, mely e nevet méltán követelhetné
magának.

Ellenben, ha egy országból mitsem hó-
ditnak is meg, nem bántják határszéleit, gaz-
dagságát: csupán azon csekély változáson
megy át, hogy anyai nyelvét elfelejti: e nép,
e nemzet megszűnt létezni. Elvannak vágva
minden tagjának, minden csekély izcsekkéjé-
nek izmai; — nem mozdul többé. Nem mond-
hatjuk többé, hogy sokat vesztett, hogy sze-
rencsétlen — azt mondhatjuk csupán, hogy e
nép elenyészett, hogy eltűnt a föld színéről.

Hol vannak a régi görögök, hol vannak
a rómaiak, a pusztító góthok s több más ha-
talmos népek? Senki sem tudja — senki sem
találja többé nyelvöket. — Mi az a porosz (bur-
kus) pusztaság névénél egyéb, miután nincs em-
ber, ki a porosz nyelvet értse? Az említett
nép egészen német, — miután németül beszél.

A mely nemzet nyelvét ki engedni vesz-
ni, elengedi súlyedni — az saját öszszetartó
izmait vagdalja, saját szive vérét vesztegeti
el — s öngyilkossá lesz, mint azon római
bölcs, ki megunván az életet, meleg fürdő-

be ült, s vérerein a vért kibocsátván — észrevétlenül szenderült a halál ölébe.

A népeknek nem is szükség megnyitniok az ütereket, elég csak hosszas szendergésbe sülyedniök, hogy végre kiszivárogon vérok, elfogyjon belőlük az élet --- szóval: hogy nyelvük, s ezzel együtt lételük is örökre oda veszszen.

Legyünk azért ébren, hogy e fő, ez ezred-éves kincset : nyelvünket el ne veszítsük.

Tartson ébren a munkásság, a gondoskodás, a részvét!

Ápoljuk, műveljük e nyelvet!

Igyekezzünk azt eredeti tisztaságában, fényében és ragyogásában fentartani!

Ezt nem dicsvágyból, de kötelességből tegyük! s mind e mellett meglássátok, ez volt és ez lesz egyik legtartósabb, legmeszsefénylőbb dicsőségünk. Ez azon kötelesség, melynek teljesítésére az öntudat jutalmán kívül büszkék is lehetünk!

De mik az eszközök, melyeket a nyelv fentartására, természetes kimivelésére fölhasználhatunk?

A mindennapi társalgás, egymás közötti

értékezés kétségtelenül egyik fentartója nyelvünknek. Ez tartotta fen századokig! De ez nem elég. Mert nem biztosítja eléggé nyelvünket a megromlástól, a sülyedéstől és enyészettől

Arra, hogy egy vásári alkut megkössünk; arra, hogy mindennapi tárgyokról jól-rosszul beszéljünk, könnyen megtanulhatunk lassanként egy-egy idegen nyelvet — ily tárgyakban nem elkerülhetlen szükség helyesen beszélni. Ha meg kell lenni, még intések segédelmével is elérhetjük a czélt. A közönséges életnek ezer meg ezer rése van, melyeken akármely idegen nyelv beszivároghat közénk — s miután itt egyszer gyökeret vert, a közönséges élet, a társadalom nem képes a terjedező szokásnak útját állani.

A nyelvnek hát sokkal hatalmasabb eszközök felett kell rendelkeznie, hogy önmaga s a nép életben maradása biztosítva legyen — s ez az **irodalom**.

Az élő népnek élő irodalom kell, hogy nyelve fenmaradhasson, s nem azt kell mondani a költővel: „Él magyar áll Buda még!” de, hogy „Él a magyar, mert él nyelve! mert áll még irodalma!”

A tudományban, az ismeretek minden ágában csak anyai nyelvünkön boldogulhatunk — csak ezen vagyunk képesek valamit teljesen, világosan érteni meg, hol minden szó értelmét, jelentését — tökéletes világossággal látjuk. Ezért mondja a magyar igen helyesen e helyett — „megértetni“ e szót: „megmagyarázni.“ Más felől a tudományok, az ismeretek, derék, mindig józan eszű népünk mai nap oly szükségét kezdi érezni, mint a mindennapi kenyérnek. Ez ismeretek igen czélszerű, — sőt ki merjük mondani: az iskolánál is hatalmasabb terjesztői a könyvek, újságok — szóval: az **irodalom**!

De ennél is sokkal hatalmasabb eszköz a nyelv fenntartására a költészet minden ága, melyet szép irodalomnak nevezünk.

A költők nem azért irnak, hogy a tudományt terjesszék; ők csak a szívhez szólnak, s az emberi lélek és szív ismeretét terjesztik. De szólhat-e igazán s oly egyenesen egy nép szívéhez más, mint saját nyelve, melyen gyermekkorunkban az édes anyai szó, a bölcső-dal zengett hozzánk, melynek egy hangja is megindított!

Minden nép hamarabb érezte szükségét szíve, mint esze művelésének. Innen van, hogy minden népnek már gyermekkorában megvoltak dalai, meséi, mielőtt tudósai lettek volna!

Az ember épen oly ellenállhatlan szükségét érzi annak, hogy dalba öntse érzelmeit, hogy mesékben fesse az emberi lélek legnagyobb tüneményeit: a hősi bátorságot, a kitartást minden kísértések közt, az istenben vetett bizodalmat, a szerelmesek szerencsétlenségeit, a jók megjutalmazását, a gonoszok megbünhödését — s a szánalmat akkor, midőn a jónak kell szenvednie, — mint annak, hogy gondolatit másokkal közölje.

A dal tehát, és az emberi élet viszontagságainak könyekre, vagy nevetséges oldalainak festése által derűltségre indító festése egyszersmind leghatalmasabb eszköz az anyai nyelvnek épen és tisztán fentartására.

Mondtuk fennebb, hogy a magyar nép oly szükségét kezdi érezni esze gyarapításának, mint a mindennapi kenyérnek.

Mit mondjunk szivéről, melyre nézve

bizonyynyal nem áll hátrább a világ egy nemzeténél is!! és nem hize!gésképen mondjuk, mikép az minden szép, jó és nagy iránt egyenlően fogékony? Népünk nem lehet hátrészvéllen a sziv művelése iránt, s a művelés egyedül nemzeti költészetünk által lehetséges. Semmi sem miveli anynyira nyelvünket, mint eredeti, nemzeti költészetünk; — s semmi sem biztosítja azt anynyira, mint a költészet, ha az valódi, ha az nemzeti költészet marad.

Van a költészetnek egy neme, melyet a nyelv fentartására, művelésére nézve jóval többre kell becsülnünk, mint a többieket.

Az irodalom ezen ágát nem csak papírra irt holt betük képezik; (a költészet ezen neme papiroson olvasva is oly szép, oly lélekemelő lehet, mint a költészet többi neme, s mint olvasmány is hathatósan folyhat be a nyelv fentartására) de ezen kívül még azon fontos előnye is meg van a költészet többi ágai fölött, hogy élő szóval lehet előadni. Vannak művészek, kik azt tették életök kötelességeül, hogy az anyai nyelvünkön irtott szinműveket minél jobban, minél tisztább

magyarsággal, s minél szívrehatóbban adják elő. — Pesten és az ország különböző részeiben ez emberek valódi apostolai nyelvünknek, — ők élő szóval sokkal hathatósabban teszik ugyanazt, mit az írók csak könyvek által tehetnek.

Becsüljük, ápoljuk, kegyeljük, s tanuljuk ismerni ezen művészetet a maga egész fontosságában, mert nyelvünknek egyik legerősebb fentartója.

Nézzétek! ama szinpad, melynek földeszkából, falai vászonzóból, papirból készültek — látszólag minő törékeny, mily gyöngé építmény — s még is nyelvünknek oly hatalmas védbástyája, minővel a legerősebb várak sem dicsekedhetnek. Egy könyv is mily gyöngé anyagból van — papir az egész, mely egy kis vízben is semmivé lehet; — de azért a könyvek, mióta csak könyv van, mindig a legynagyobb hatalmaknak vannak elismerve. Itt nem az anyagban, hanem a szellemben a rendkívüli hatalom. A szinpad is a szellem által gyakorol egy népre oly rendkívüli befolyást. Mindaddig, míg szinpadaink lesznek, melyeken édes anyai nyelvünk tiszta zengését hallhatjuk, mindaddig, míg e szinpadain-

kat úgy tekintjük, mint nyelvünk s így nemzetiségünk templomait, s irántuk részvétünk, becsülésünk meg nem szűnik, biztos jele, hogy élünk, hogy élni akarunk.

A világ minden nevezetesebb, azaz műveltségek által nevezetesebb népei érezték ezt. A görögök, rómaiak, újabb korban az olaszok, spanyolok, angolok, francziák, németek nem úgy tekintették a színházat, mint csupa mulatóhelyet, hanem mint a nyelv, a nemzetiség templomát, melyet a nagy uralkodók is mindig segítettek, pártoltak.

Ellenben még csak a múlt század végén is nálunk a színházat komédiának, a színészt komédiásnak nem csak nevezték, hanem annak is tekintették. Le volt nézve, és megvetve e név! És ez igen természetes!

Hogy ne lett volna lenézve a színészet, nyelvünk e hatalmas terjesztője, midőn maga a nemzeti nyelv is már le volt nézve?! Midőn nagy uraink közt szégyen volt a magyar szó!“

A ki a czélt nem akarja, hogyan méltassa az ahhoz vezető utat!?

De a színészetet nem csak úgy kell tekintenünk, mint nyelvünk egyik hatalmas véd-

bástyáját. Van annak egy csaknem épen oly magas, éppen oly fontos hivatása is: s ez, hogy a közművelődést, a nemzet multja iránti kegyeletet terjeszsze, hogy a költők halhatatlan eszméi és nemes érzelmei által az izlést, a gondolkodást és szívet nemesítse.

A szinpadon elevenen egész életnagyságban látjuk magunk előtt mozogni, érezni, megszólalni, tűrni és szenvedni rég kihalt őseinket, a hős apákat; — csak itt látjuk a bűnt egész elrettentő alakjában üzni a mányait s aztán érdeme szerint bűnhödni. Itt látjuk az emberi szív legtitkosabb rejtélyeit föltárva, — a szerelmet, féltést, boszút, irigységet, baráti vonzalmat, az anyai szerelmet, a szülői és fiui önfeláldozást nem száraz leczkékben nyilatkozni; hanem oly hiven, oly meghatóan, hogy könyekre inditnak — s minden ily megindulás után az ember jobb, tisztább szívvvel távozik a színházból, mint minővel ajtaján belépett. A színházban látjuk az emberi gyöngeségeket a legnevetségesebb színben feltüntetve, úgy hogy még nevetünk rajta, észre sem vesszük, miszerint egy vagy más gyöngénk iránt figyelmesebbekké lettünk.

A költészet más nemei, melyeket csak olvasva élvezünk, oly hatalmas, oly eleven, és maradandó benyomást soha sem tehetnek ránk, mint a színművészet. Itt élőszóval, mozdulatokban, tettekben nyilatkozik minden. Magában foglalja ez az érzések közvetlen nyilatkozását, a minél többre a dalokban nem mehetnek; magában foglalja egy történet, egy eszmény ~~Ulefolyását, amely a mesék, regények, hősköltemények fõadata, sőt segítségül hívja a zenét, az éneket is~~ — szóval a színművészet legmagasabb neme a költészetnek, mert a költészet minden nemeit egyesíti magában. Ezért van legnagyobb hatása is, s ezért van, hogy leg többre kell becsülnünk a költők közt a jó színműirót, mert az ő feladata legnehezebb.

A miveltebb nemzetek igen nagy kegyelettel vannak színműiróik iránt. Az angol nemzet nem büszkébb világhírű flottájára, mint Shakespeare-re. A francia örömelebb lemondana Algirról, semhogy Moliéret megtagadná tőle. — A német bálványozza Schillert és Göthet. A Spanyol Calderont, Lopez de Vegát legnevezetesebb emberei közé számítja.

Mindez nem nemzeti hiúság-, nem elfogultságból foly, hanem a leghelyesebb meggyőződésből. Jól tudja minden mivelt nemzet, mikép e halhatlan költői nagyobb szolgálatot tettek nemzetüknek, midőn annak nyelvét, annak érzelmeit, izlését és értelmét új birodalommal ajándékozták meg, melyet tőlük semminemű hatalom el nem vehet; mint azon hadvezérek, kiknek mai hőditmányait holnap ismét visszafoglalhatja egy-egy szerencsés szomszéd. —

A mivelt nemzet nagy becsben tartja a színészetet, még az angolt s az amerikait sem véve ki, kiknél régebbi időkben vallásos előítélet uralkodott a színházak ellen. Egy oly józan népnek nem sokba került belátni, mikép az, mit erkölcsrontónak hitt, épen a legszívnyemesítőbb iskola.

Nálunk is divatos volt, és pedig -- mint fennebb mondtuk -- a legmiveltebb körökben is, a megvetés, lenézés a színművészet, színház és színészet iránt.

Most már, hála istennek! sokat változtak fogalmaink. 1837 óta a nemzet adakozásából — tehát országos akaratból — Pesten állandó, nemzeti színházunk van, s az ország

különböző részeiben nem csak számos színház működik, hanem több állandó színház van keletkezöben. Többé nem tekintjük a színházat oly formán, mint egy szemfényvesztő komédiát — megértettük, hogy e szónak nemzeti jelentése van, hogy az az időtöltés mellett nemzeti ügy.

Azonban e nézet nem vert elég mély gyökeret, nem lett a nemzetben még általános meggyöződössé.

Népünk még maig is a régi nézetben van, s előtte a színház maig is csak komédia. Népünk a színészt maig is oly forma szemmel nézi, mint a szemfényvesztőt, mint az ingyenélőt, ki nem a legbecsületesebb munkával keresi élelmét: — Így nézett a nép régebben minden tudománnyal foglalkodót, minden tanítót, tudóst, író, haszontalan kapa-kaszakerülőnek, ingyenélőnek, — s ha bár maig sem vetkezett ki merőben e balhiedelemből, e tekintetben még is módosultak nézetei.

Hogy a színészetre nézve is föl fog világosodni, hogy lassanként át fogja látni, mily szoros özszeffüggésben áll e négy szó, nemzetiség, nyelv, irodalom és

szinészet, abban teljes hitünk van, oly népnél, melynek józan esze épen oly fogékony az igazságok belátására, mint szive a jó és szép elfogadására.

BM. DL. TK. Sz.. i. N....r. Sz....k.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ki bűt szivében jókor ízlele,
Örömré csak fölkészül kebele.
Ki szenved, és csapást nem néha lát,
Abból telik ki a legjobb barát.

De jaj! ki bölcső olta élvezett,
S kéjjel, gyönyörrel tart rokonkezet:
Előbb, miként a tél hajára hull,
Életgyűlölség jegyzi el rabúl.

A magyar színészetről.

„Meggogyva bár, de törve nem
Él nemzet e hazán.“

Mindenki látja a történet könyvéből, hogy a gondviselésnek vannak örök végzései, melyeket emberi gyarló erő ugyan hátráltathat, de meg nem akadályozhat.

A magyar nemzetnek oly sok viszályok közötti fenmaradása a gondviselésnek egy ily örök végzése; — azért hiszem, hogy a magyar nemzetnek e földön missiója van, — e missió a civilizatio terjesztése keleten. Mi két roppant nemzet közt állunk; a szláv és german nemzet közt. — E két nemzet egykor a világ uralma felett fog küzdeni és mi köztük állunk — egy kis sziget az oceánon. — De épen azért, mert egyikhez sem köt semminemű rokonság, mi vagyunk azon híd, melyen át a szomszéd szláv fajok át-szívják a civilizatiót a művelt Európától. A nemzeti gyűlölség elhangzik, a kedélyek lecsilapulnak, és ha közelünkben egy Róma támad, mi leszünk a görög Rómában. — Azért minden hazafi kötelessége a nemzet művelődésén erejéhez képest munkálni. — E művelődést nem anynyira erőszakolni, mint népszerűsíteni, a házat nem aranyozni, hanem biztos alapra fektetni. — A művelődés népszerűsítésének egyik hatalmas rugója a színészet, — Hány ember nem olvas soha könyvet, mert sem ideje, sem kedve reá, és színházba olykor szórakozás végett

eljár. — Ha nem is érti az egész darabot, de öntudatlanul bizonyos rokon és ellenszenvet érzend, gyűlölni és szeretni tanul hibákat és erényeket, föllelkesül a múltak dicsőségén, és így szellemi életet nyer, mely őt idővel gondolkozásra vezeti, — igen balfogalom azért nálunk a népnek mindig csak látványos darabokat adni. — Azt mondják nem érti a tragoediát?! Meglehet nem fog belőle sokat érteni, de azért bizonyos erkölcsi igazságot, mely a tragoediában rejlik, tisztábban át fog érzni, mint a legműveltebb — Tehát a színészetet Magyarhonban, a nemzeti művelődés érdekében szélesbiteni kell és főként oly városokban biztosítani, hol a nép inkább látszik gyönyörködni a lovas-komédiás bukfenczeiben, mint színházi élvezetben. — Kezdetben ugyan ilyen helyt csak a függönnyt s aranyos ruhát fogják bámulni, hanem később majd a sok szép szóra is figyelnek és végre meg is értik. — Továbbá, a színész személyes tekintélyét kell emelnünk, mert csak oly pap prédikátióját hallgatjuk sikerrel, a kit becsülünk. És ez már a magyar nemzet minden osztályára szól. — Vannak elvek, melyeket ugyan mindenki helyeseknek talál, de azért senki sem gyakorol. — Így van sok művelt család, mely helyben hagyja, hogy a színészet ép oly tiszteltre méltó állás, mint a lelkészi, ügyvédi sat. de azért egy színészt nem fog házánál oly szívesen látni, mint egy lelkészt, vagy ügyvédet. — Még a felsőbb körök is szenvednek e gyöngeségben. Így, voltak emberek, kik midőn szinpadra léptem, bebörtönöztetésemet ajánlották

merényemért, — de azért ha azt mondám nekik, hogy a színészet oly állás mint bármely más, helyben hagyák, s ha pap lettem volna, magok eljönnének prédikációimra

Azonban a színészet e hallgatólagos megvetése abban is rejlik, hogy a színészek egy része nem bir azon műveltséggel, melyet állásuk igényel.

Ezokból szükséges, hogy jövőre a művelt osztályok küldjék tehetséges fiataljaikat e pályára. — És e célra éppen a legműveltebb és leggyonosabb osztályra van szükségünk.

Fájdalom, nálunk a színészet nincs oly kedves anyagi állásban mint másutt; az érdem nem jutalmaztatik. Egy Kántorné koldult, egy Szentpéteri 1500 pft. évi díjjal kényesen beérni.

Nálunk egy nagy tehetségű vagyontalan tal színész legmerészebb aranyálma, miután át geniussa segélyével diadalmoskodott a viki színészet modorain — aranyálma mondmost és 1500 pft. — Melyik családapája fogja mostnak mondani: menj — légy színész! — egyik n. — Azért addig, míg a magyar nemzet összes erővel a színészetnek fényesebb állást kért, egyelőre a gyonosabb fiatalok kötelessége e pályára lépni, ha t. i. tehetségükről meggyőződtek. — Több oldalról hallom pengetni egy nérszi oskola felállítását, — véleményem szerint addig még sok teendő van. — Mert ugyanis fog a mai prózai világban ez oskolában tani és fáradni azért, hogy öregségére 1500

pft. évi díjt kapjon? Egy ily ember vagy boldond, vagy lángelme, mindkettő alkalmatlan egy színháznál. — Addig míg nincs jutalom, nincs czél és nincs verseny. — Volna csak egy első rendű színész fizetése 5000 — 6000 pft. meg látnók, miként fejlődnének a talentumok minden színészi iskola nélkül.

Több felől hallok most azon megjegyzést „ezek a magyar színészek oly köznapiak, csak nézze ön mily öltözék ez. . . mindig fekete nadrág akár reggel, akár este.“ Én bámulom hogy ily fizetéssel még egyáltalában nadrága is van. Pedig a színház egy nemzet socialis életének tükré. — Ha egy idegen fővárost látogat meg, színházából fogok ítéletet hozni az egész nemzet civilisatiójára,

A külföld eddig csak karunk hatalmát ösmerte, most kezdi gyanítani szellemünk nemességét is. — Most kezdi érzeni, hogy azon nemzetben nagy magva rejlik a tehetségnek, mely magából fejtett ki (idegen befolyástól, őrizkeve) közéletet, művészetet és tudományt. . . . — „Mi lesz azon nemzetből, — szól — ha egyszer a separatismus lánczait lerázza, szabad röptet enged szellemének?!“ Most tehát kétszeres ügyeletet kell fordítanunk nyilvános intézeteinkre, nehogy azt találják rólunk mondani, hogy Faustin császár minsteréhez hasonlítanak, kinek egész öltözéke: egy gyémántal himzett arany sapka és — fügelevél.

Gróf BETHLEN MIKLÓS,
(Bolnai).

A fenálló szini választmány felügyelete, és Gyulai Ferencz igazgatása alatti dráma és népszinmű társulat névjegyzéke ;

Gyulai Ferencz, igazgató.

Haray Viktor, pénztárnok.

Stöger Béla, karmester.

Előadó személyzet.

BCU Cluj (Betürenddel.) University Library Cluj

S z i n é s z e k,

Balogh Károly	Kovács Benő. <i>ügyelő</i>
Balogh József	Kovács Elemér
Bogdán Béla, tánczm.	Lenkei István
Debreczeni Ödön	Nagy Mihály
Dózsa József	Ozsváth Gerő
Farkas Sándor	Pesti Béla
Filippovics István	Rónai Gyula, <i>rendező.</i>
Gyulai Ferencz	Török István, <i>könyvtárn.</i>
Jakab István, <i>sugó</i>	Turcsányi Imre.

S z i n é s z n ő k.

Balogh Károlyné	Rónainé, Prielle Lilla
Filippovicsné, Körösi M.	Szerdahelyi Nelli
Hidassy Prielle Cornélia	Szabó Eszter
Komárominé	Turcsányiné, Nagy Ant.
Komáromi Ilka	Váradiné, Kolonics Alf.
Kovács Benőné	Váczi Vilma.

Gyermek szerepekre.

Turcsányi Lajos

Turcsányi Ilka.

Diszitményi személyzet.

Balogh József, diszmester és festő.

Segédjei: Balázs Péter Kovács József

Bencze József Gazdag László

Kecskeméti Elek Szilassi Bálint.

Ruhatárnok.

Várnoki Sándor. Segéd: Tóth Mihály.

Zenesze,

Pongrácz Lajos és Pongrácz József vezényletük
alatti zenetársulat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Blümel Ferencz.

Páholynyitó és házmesterné.

Özv: Szabó Józsefné.

Zártszékhelyszedő.

Vácziné.

Jegyszedők.

Dézsikovics József Szathmári Zsigmond

Színházi szolgák.

Katona Zsigmond Veres József.

Szinlaposztó.

Kolumbán István segéd: Nagy János

Világító.

Barna Ferencz segéd: Körösi András.

Asztalos.

Salánki János.

ELŐADATOTT SZINMŰVEK

névjegyzéke 1856

GYULAI FERENCZ

igazgatása alatt.

Holozsvártt, martius 24-én kezdve.

- 24-én Huszárcsiny er. én. nsmű 3 felv.
27-én Ügyvédek dr. 5 felv. bérlet 1-ső szám.
29-én Moor Károly (Celestin föllépte s jutalmául) bér szűnet.
30-án Szökött színész es Katona er. én. nsmű 3 felv. bér. 2-ik szám.

A p r i l b a n.

1. Tenger és Szerelem hullámai bér. 3. szám.
3. Flaminió — — — — bér. 4. szám.
5. Divathölgyek (Rónainé javára) bér sz. ^{sz.}
6. Czigány — — — — bér. 5-ik szám.
8. Könyves Király — — — — 6-ik szám.
10. Dandin György — — — — 7-ik szám.
12. Galottí Emilia (Kovácspar javára) szün.

13. Szép Juhász — — — — 8-ik szem-
 15. Kemény Simon (muzeum alaptőke gyara-
 pitására). szünet
 16. Lovoodi Árva — — — — 9-ik szám.
 17. Medicis Mária — — — — 10-ik szám.
 19. Örökség (Szentpéteri 1-ső fellépte) szün.
 20. Nagy apó (Szentpéteri 2-dik fellépte)
 11-dik szám.
 21. Veszedelmes nagynéne (Sz-ri 3 or) 12-i-k sz.
 22. Hangverseny (Petri Mária által) szünet.
 23. Hangverseny (Petri Mária által) szünet.
 24. Három ara egy helyett (Sz-ri 4-er) 13 szám.
 26. Vén bakancsos (Sz-ri 5-ör) — 14 szám.
 27. Czigány — (Sz-ri 6-or) — 15 szám.
 29. Tudtánkívül kém (Sz-ri 7-er) 16 szám.
 30. Gauthier Margit (Szentpéteri jav.) szün.

M a j u s b a n .

1. Ángoloson, s Ottinger-család ballet tán-
 cza 1-ször — — — — szünet.
 3. Fejér Othelló Ottinger 2-or — 17. szám.
 4. Ő nem féltékeny, Ottinger 3-or szünet.
 5. Egy úr, és aszszonyság, Raczek testvérek
 zeneversenyök 1-ször — — — szünet.
 6. Két testvér a népből — — — 18 szám.
 7. Jól örzött kis leány, Raczek zeneverse-
 nyök 2-szor — — — — szünet.
 8. Ravennai viador — — — — szünet.
 10. Gauthier Margit hirdetve H. Pr Cornélia be-
 tegsége miatt Huszár csiny — — — —

12. Dalos Pista er. én. nszmü 3 felv. először. —
 13. Gauthier Margit (H. Pr. Cornélia javára).
 14. Ravennai Viador utolsó előadás Kolozsvárt.
 15. } Utazás.
 16. }

T o r d á n.

17. Bibor és gyász er. dr. 5 felv.
 18. Vén bakancsos er. én. nszmü 3 felv.
 20. Három ara egy helyett bérlet 1-ső szám.
 21. Könyves Király — — — 2-ik szám.
 24. Gauthier Margit (H. Pr. Cornélia javára) — — — — — szünet.
 25. Sajdár és Rurik — — — 3-ik szám.
 27. Ravennai Viador (idő zordonsága miatt elmaradt.)
 28. Dalos Pista — — — — 4-ik szám.
 29. Ravennai Viador — — — 5-ik szám.
 31. Ügyvédek (Gyulai Ferencz jav.) szünet.

J u n i u s b a n

1. Nagy apó — — — — 6-ik szám.
 3. Tenger es szerelem hullámai 7-ik szám.
 4. Hangverseny, és ő nem féltékeny 8-ik szám.
 5. Szép marquisső, és táncz — 9-ik szám.
 7. Márványhölgyek — — — — szünet.
 8. Mátyás diák — — — — 10-ik szám,
 10. Medicis Mária — — — — 11-ik szám.
 12. Huszárcsiny (Szin körben,) szünet.

14. Viola (Szinkörben,) szünet.
 15. Nagyidai cigányok (Szinkörben) 12. sz.
 17. Lelkiisméret — — — — — szün.
 18. Jólörzött kis leány, es Párisi adós (Turcsányi Ilka javára.)
 19. Czigány (utósó előadás a labarinthi út munkálására.)
 20. Utazás Marosvásárhelyre.

Marosvásárhelyen.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

21. Bibor és Gyász.
 22. Vén bakancsos.
 24. Márványhölgyek — bérlet 1-ső szám.
 26. Három ara egy helyett bérlet 2-ik szám.
 27. Angolosan, egy úr s aszszonyság 3-ik szám.
 28. Ravennai viador — — — bérszünet.
 29. Dalos Pista — — — — 4-ik szám.

J u l i u s b a n.

1. Lovóodi árva — — — — 5-ik szám.
 2. Hangverseny, és Tiszaháti libácska 6-ik szám.
 3. Sajdár és Kurik — — — 7-ik szám,
 5. Vak Béla (Rónai javára.) — szünet.
 6. Czigány — — — — 8-ik szám.
 8. Szép marquisnő — — — 9-ik szám.
 10. Bibor és gyász — — — 10-k szám.
 12. Bethlen Gábor, er. történeti dr. 5 felv.
 Gyulai Ferencz jutalmára. szünet.
 13. Nagy apó — — — — 11-ik szám.

15. Ördög része — — — — 12-ik szám.
 16. Könyves király — — — — szünet.
 17. Gauthier Margit 2-ik bérlet 1-ső szám.
 19. Szorel Agnes (H. Pr. Cornélia jav) szünet.
 20. Ludas Matyi — — — — 2-ik szám.
 B2. Báró és bankár — — — — 3-ik szám.
 23. Lelkiismeret — — — — szünet.
 24. Rózsa, és Rózsika — — — — 4-ik szám,
 26. Huszárcsiny (Filippovics javára.) szün.
 27. Vén bakancsos és fia a huszár 5-ik szám.
 29. Matild dr. 5 felv. — — — — 6-ik szám.
 30. Két testvér a népből — — szünet.
 31. Saint tropezi urnő helyett (H. Pr. Cornélia
 betegsége miatt) Angolosan — 7-ik szám.

A u g u s t u s b a n.

2. Clavigó dráma 5 felv. — 8-ik szám.
 3. Politicus csizmadia — — 8-ik szám.
 6. Medicis Mária — — — — szünet.
 7. Dalos Pista — — — — 9-ik szám.
 9. Peleskei Notárius (Balogh Károly részé-
 re.) szünet.
 10. Parlagi Jancsi nsmű 3 felv. 10-ik szám.
 13. Gritti er. dr. 5 felv. (Szigligetitől) 11-ik sz.
 15. Maresa, ezred leánya — — 12-ik szám.
 16. Tékozló (Szerdahelyi Nelli jav) b. szün.
 17. Szökött katona 3-ik bérlet — 1-ső szám.
 18. Ő nem féltékeny, és hangverseny
 (Ő felsége tiszteletére) — szünet,
 20. Szapári Péter — — — — 2-ik szám.
 21. Garrick Bristolban — — — — 3-ik szám.

23. Árva Peri (Török István jutalm.) szünet.
 24. Csikós népszimű (Szigligetitől) 4-ik szám.
 27. Navarrai királynő regéi — — 5-ik szám.
 28. Márványhölgyek — — — 6-ik szám.
 30. Othello (Rónai Gyula javára) szünet.
 31. Zrinyi Miklós — — — — 7-ik szám.

S é p t e m b e r b e n .

1. A Rab er, nszmű (Szigligetitől, 3 felv.) 8. sz.
 2. Bíbor és gyász er. dr. 5 felv. 9-ik sz.
 3. Két pisztoly er. nszmű 3 felv. szünet.
 6. Ügyvédek dr. 5 felv. (Kovács pár javár. szünet.
 7. Szép Juhász er. nszmű 3 felv. 10-ik szám.
 10. Fekete Orvos — — — — 11-ik szám.
 11. 30 év, egy kártyás életéből 12-ik szám.
 13. Narancs árusnő dr. 5 felv. (Dózsa József
 részére szünet,
 44. Londoni koldusok — — — szünet.
 17. Házasság XV-ik Lajos alatt 4-ik bérl. 1-ső sz.
 18. Notredamei töronyőr — — 2-ik szám.
 19. Hangverseny, és Jól őrzött kis leány (Tur-
 csányi Ilka jutalmára — — szünet,
 20. Pünkösdi királyné (Filippovicsné javár.) szün.
 21. Falusi lakodalom — — — 3-ik szám.
 24. Tenger és szerelem hullámai 4-ik szám.
 25. Rárom szín vigj. 3 felv. — — 5-ik szám.
 27. Hinkó, hóhérlegény (Kovácsné javára) szün.
 28. Bűvészet, és ő nem féltékeny 6-ik szám,

O c t o b e r b e n .

1. Lecouvreur Adrienne dr. 5 felv. 7-ik szám.

2. Örültek háza Dijonban — — 8-ik szám.
 4. Bátori Mária (Gyulai Ferencz igazgatói jutalmául) — — — — szünet.
 5. Fehér Othelló, és Toldi erömüv. szünet.
 7. Mai paraszt, és Toldi — 2-or 9-ik sz.
 9. Házassági három parancs — 10-ik szám.
 10. Hamlet (Pesti Béla javára) — szünet.
 12. Viola — — — — 11-ik szám,
 14. Hangverseny és szavallat — 12-ik szám.
 15. Dalos Pista fél bérlet — — 1-ső szám.
 16. Lovoodi árva — — — — szünet.
 18. Haramiák — — — — szünet.
 19. Egy szekrény rejtelve — — 2-ik szám.
 21. Czigány — — — — bérlet 3-ik szám:
 25. Medicis Mária, udvari vigj. 4 felv. 4-ik szám.
 25. Gauthier Margit, dr. 5 felv. (H. Pr. Corné-
 lia javára) — — — — szünet.
 26. Nagy apó — — — — 5-ik szám.
 30. Rokkant huszár — — — — 6-ik szám.
 31. Pünkösdi királyné — — — — — —

Novemberben.

- 8-án Könyves király er. dr. 5 felv.
 9-én Dalos Pista er. nsmü 3 felv.
 10-én Gauthier Margit bérlet 1-ső szám.
 11-én Női harcz — — — — 2-ik szám.
 12-én Othello — — — — 3-ik szám.
 13-án Tiszaháti libácska, és Fejér Othelló.
 4-ik szám.
 14-én péntek, játékszünet.
 15-én III-ik Béla — — — — szünet.

- 16-án Nagy apó — — — — 5-ik szám.
 17-én hétfő, játékszünet.
 18-án Márványhölgyek — — 6-ik szám.
 19-én Hűség próbája — 7-ik sz. Vörösmarti emlékére.
 20-án Medicis Mária — — — 8-ik szám.
 22-én Kalandor és Kékszakál — — szünet
 23-án Vén bakancsos — — — 9-ik szám.
 25-én Bíbor és Gyász — — — 10-ik szám.
 26-án Ravennai Viador — — 11-ik szám.
 27-én Brankovics György — — 12-ik szám.
 26-én Pütkösdi királynő b, szünet (Szerdahelyi Kálmán, mint vendég először.
 30-án. Liliomfi Sz. Kál. mászdszor 13-ik sz.

D e c e m b e r b e n

2. Csak kitartás Sz. K. harmad. 14-ik szám.
 2. Brankovics György — — — — 15. sz.
 4. Skott nemes Szer. Kál. 4-szer 16-ik szám.
 6. Tékozló, bérlet szünet Szerdahelyi Nelli jutalmára Sz. K. 5-ször.
 7. Dalos Pista Szerdahelyi Kálmán hatodszor — — — — 17-ik szám.
 8. Becsületszó, és szép molnárnő bérszünet Szerdahelyi Kálmán jutalmaját. 7-dik föllépte.
 9. Két testvér a népből — 18-ik szám.
 10. Hős Guzman dr. 3 felv. bérlet 1-ső sz.
 11. Szeleburdi vigj. 3 felv. Sz. K. 8 or. 2. sz.
 13. Kisértet nsmü 3 felv. bérsz. Szerd. K. 9-er-
 14. Kisértet -- 3-dik sz, Szerd, K. 10-szer

15. Végredelet 4-dik sz. Czako emlékére Szerdahelyi Kálmán 11er.
17. Egynő, kinek elvei vannak, és Rendkívüli előadás bérszünet Sz. Kálmán jutalm. 12. föllépt.
18. A ház becsülete 5-ik sz. Sz. K. utolsó föllép.
20. Essex gróf dr. 5. felv. bérszünet H. Pr. Cornélia jutalmára Szerdahelyi Kálmán „még egyszer“ szivességből.
21. Zsidó nsmü 4 felv. — — 6-ik szám. Norma napok miatt négy napi szünet
26. 10.000 forint — — — — bérszünet.
27. Hinkó, hóhérlegény bérszünet Dózsa József javára.
28. Peleskei Notárius — — — 7-ik szám.
30. A mai paraszt, és éjfélt után 8-ik szám.
31. Egy ur és aszszonyság, és az arab társulat 1-ször szünet.
-

Eredeti új színművek.

Brankovics György, drama 5 felv. Oberniktől.

Kisértet, népszínmű 3 felv. Szigetitől.

Tíz ezer forint nsmű 3 felv. Szigligetitől.

Egy nő, kinek elvei vannak, vigj. 2 felv. Dobsától.

Becsületszó, vigj. 1 felv. Szigetitől.

Rendkívüli előadás vigj. 1 felv. Degrétől.

Harmadik Béla dr. 4 felv. Szigligetitől.

Kalandor és Kékszakál színmű 6 felvonás.

Sue regénye után szabadon írta Csehy Sándor.

Fordított új színművek.

Hős Guzmán dr. 5 felv. ford. Feleki és Huszár.

Essex Gróf, dr. 5 felv. ford. Szigeti.

Lávák, egy boszús kebel Etnájából. (Csináditól)

Minden állat megindul.

Csak a bűnös nem búsul.

A színészet tarka életéből már annyi dráma, vigjáték, népszinmű novella, anekdota került a világ elé, hogy ovakodva nyúlunk tollhoz — e pálya bábérjait körülfonó, kiirtatlan dudvákcal, műpártoló közönségünket megismertetni.

Elbeszélésemet „színháhi emlékkönyvecskémben” helyén gondolom.

A színészi pályának, mint másnak, vannak fény- és árny-oldalai.

Ezek közül egy nem egészen leplezett, le még is eléggé burkolt mesteri megtámadás smeretéhez vezetjük olvasóinkat.

Munkánk nem eredeti, de tiszta forrásból merített víz, a személyes boszú kihűlésére.

Történeti ideje junius 5-ke, december tolsó napjáig 1856.

Felosztására nézve három korszaka van.

Első tart julius 31-ig. Második november 8-ig foly-le. Az utolsó mai napig szövődik.

Egy hirlap 37-dik számában, a kolozsvári hírek közt következő olvasható:

I. S Z A K A S Z.

BCU, Kaliforniában nemrég egy újságíró ki az igazat ki szerette mondani, egy pimasz az utzán lőtt agyon, mert közbotrányt okozó rakonczátlanóságait amaz illő módon bélyegezte. A nép oly erejével birt az igazságszeretetnek, hogy odahagyta rendes foglaltosságát, s mivel a közhatalom gyöngesége miatt a zshiványok, zsebvágók, bordélyházhősök, köz és más pénzek lefoglalói, s e-félék sokaságával nem birt, maga fogott fegyvert, minden ilyen söpredékkal harcra kelt—s az újságíró gyilkosát, s czinkosait, a legelső fára felaggatta. Nem akarjuk mondani, hogy a nép nálunk ily Lynch-justice-t gyakoroljon, isten mentsen! . . . De történik nálunk is sok olyan, mit a köztörvény karja el nem ér sat.

A mai napig figyelemmel olvasva e hir-

lap hasábjait, — curiosum gyanánt tünt fel előttünk, hogy vajjon Kaliforniában mit csinálna a nép igazságszeretete ereje az íróval megfordítva — ki egy lapban, egy kéz, s tán tollal is, következő következő következetlenségekre akadna.

Minthogy leírásunkat három korszakra osztánk — az igazság lehető kiderítése, s az összehasonlítások könnyebbége végett, az ellenmondásokat egymás után adjuk.

*) A kolozsvári Közlöny 27-dik számában, június 29-ről ily czikk áll.

Az országos választmány pártolása alatt álló színtársulat előadási sorozatát e hó 21-kén Hegedüs „Bíbor és Gyász“ című drámájával nyitá meg sat. Az előadás koronája Prielle Cornéliát (Idyl) illeti. Idyl a leg-tisztább költőiség fényében ragyogó remekléssel játszott, itt minden lélek, minden szívből állott; ő a nézővel elfeledteté, hogy színházban van; midőn Idyl szerelmét feláldozni nem képes, de mint honleány a hazáért halni tud, minden mondata, kifejezé-

*) A kolozsvári közlöny utóbb „Magyar Futár“ alakul.

se művészi a szó legteljesebb értelmében sat.

Náprádi.

Magyar Élet 30 ik szám jul. 3 kán.

Julius 1-én „Lovoodi árva“ H. P. Cornélia a czim szerepben a szó legteljesebb értelmében remekelt. Láttuk e szerepben Würzburg és Komlossy Ida kisasszonyokat. Az egész darabra nézt bátran versenyezhet Cornélia e két említett művésznővel, sőt a 4-dik felvonásban felülmulja mindkettőt. A hallgató köből lehet — Cornélia szíve mélyéből eredő — mondhatni — saját lelke tüzén melegegett játékával még is elragadná... mi nem vagyunk pityergők, sőt meglehetősen adag közönységgel vagyunk megáldva, még is annyira éreztük magunkat megindítva a tökélyes játék ellenállhatlan hatása által, hogy szinte nem állhattunk jót magunkról sem sat.

Délibáb 47-ik számában pedig következőleg nyilatkozik: „Lovoodi árva“-ban lát-szik, hogy Komlóssy Ida kisasszonyt tartja szem előtt.

Magyar Futár 31 dik szám.

Rónai Gyula jutalmára „**V a k Béla**“ Prielle Cornélia (Iréne) kis szerepe mellett is érvényesíté ki tűnő tehetségeit. H. P. Cornélia valóságos talentum, a mi napról napra ritkább ... mély benső érzéssel játszik ... egész lényén valami költői ömlik el ... mi érdeket, meg rokonszenvet ébreszt minden nézőben.

Magyar Futár 60 dik szám.

Marosvásárhelyi szini krónika oct. 11-én „**Hamlet**“ sat. A színigazgatóság hivatása a közönséget ily darabok megértésére érleltetni ... ha sok vásári munka helyett tavál csak — s az idén több classicus darabot hoznak színre, nem lennének kitéve annak, hogy szigligeti „**Czigány**“ja Rózsiját dühösön megtapsolják, míg Schakespeare H. P. Cornélia által a legremekebben- és a művészet legszigorubb igényeinek megfelelőleg eljátszott Opheliája örültségi jelenete alig képes kihívásra elragadni a művészet országában fenn elősorolt okoknál fogva tév-irányra és ferde izlésre vezetett közönséget — pedig Szigligeti és a

nagy britt Opheliája közt párhuzamot állítani fel — csak esztelen ember akarhatna.

M. F. 56. szám. oct. 1 én „Lecoureur Adrienne“

H. P. Cornélia a czim szerepben mély lelkesedéssel bele élte magát, és a néző meggyőződhetett, hogy a színésznő ez alkalommal hivatását teljesíteni igyekezett; ebben segíté őt a szinpadoni otthoniosság . . . unancirozott arcz-izomjátéka — mindenek előtt pedig az affectatió tökéletes hiánya. A válogatott közönség ez estve követelő levén, H. P. Cornéliát minden felvonás után kihitta.

M. F. 54 dik szám „Tenger és szerelem hullámai“

H. P. Cornélia (**Hero**) a jámbusokat gyönyörűen szavalta. A szenvedélyesebb jelenetekben a physikai erő hiányáért elég kárpótlást nyújtott a magasztaltsággal párosult bensőséggel és érzéssel teli játéka, mely a legkedélyesebb fordulatokban kivánni valót nem hagyott — ennek bizenységül szolgálhat a körülmény, hogy az igénytelen számban

megjelent közönség ez estve vagy tizenkét-szeres kihívásban részíté -- pedig tapasztalásból tudjuk, hogy mentől gyérebbszámu a közönség, annál hidegebben fogadja a játékot, ennek tehát jelesnek kell lenni -- ha a kihívás gyakori sat.

*M. F. 52 dik szám mindezeket „Robin
BCU Corvoss“ előzte meg Library Cluj*

H. P. Cornélia, (Mari) ki ma estve is mind azon szép tulajdonait tünteté ki — mellyel őt a legkiképzettebb művésznök egyikévé emelik — nála az érzés okvetlensége, a hang szívhez szólása, mozdulatai, plásticitása, játéka jelessége iránt kételyt ébredni nem engednek sat.

M. F. 33-ik szám. Mult levelünkben adott ígéletünket, Haray Viktor „Bethlen Gábor“ czimü drámáját illetőleg — ime beváltjuk sat.

A darab előadása körül főérdemeket szerzett Gyulai (Bethlen). H. P. Cornéliáról csak annyit mondunk, hogy játszott... főlösleges őt dicsérni, ugy is tudja az egész ország... a testvérhon is, hogy művésznő sat.

M. F. 59-ik szám. Színészetről szólván, eszünkbe jut, hogy a k. k. t. zilahi levelezője a színésztársulatot erős nőalakokbani hiányra, és annak miképeni pótolhatására figyelmezteti. — Ha e tekintelben némi észrevételünk van — úgy annak közlésére csak azért érezzük magunkat jogosítva, mivel Vásárhely a figyelmeztetett társulatot minden évben 4 — 5 hónapig magáénak mondhatja.

Az erős nő-alakokbani hiány alatt senki sem fogja érteni, hogy a színésznő birjon nagy testi erővel, mellyel akárkit földhöz tudjon vágni — ily esetben Toldi a **Theatre Français** primadonusa lehetne — hanem azt: hogy a trágikai szerepek eljátszására képes legyen sat.

Mest már hasonlitsa össze az olvasó közönség e vidéki hirlapiró leveleit Náprádi Marcul név alatt.

M. F. 72. szám A magyar futár 65 dik számában kimondtuk sat. Mit fog most mondani a szellemdús kalotaszegi levelező, ha Turul úr színbirálatait olvasni fogta? — Mi dicsértük, de még hogy . . . ámde csak a Vásárhelyiek számára — ítéletünk szilárdságáról való önhitség soha se öregbült annyira,

hogy a pestiek véleményét is bátorkodtunk volna előre le kenyerezni. *) Turul úr H. P. Cornéliát elsőrangú ragyogó csillagnak nevezi a művészet egén. Ha a provincialis eget gondolta: ugy a legnagyobb őszinteséggel mi is csatlakozunk ez érdemlett dicsérethez **)

*) Hát e mit teszen? H. P. Cornéliáról csak annyit mondunk, hogy játszott . . . főlöseges őt dicsérni, ugy is tudja a két ország — a „testvérhon“ is hogy művésznő . . . hisz ez már nem csak Vásárhelyre van írva. Mi?

**) Jul. 4-én „Lovoodi árva“ H. P. Cornélia a czim szerepben a szó legteljesebb értelmében remekelt. Láttuk e szerepben Würzburg és Komlósy Ida kisasszonyokat Az egész dabra nézt bátran versenyezhet Cornélia e két említett művésznővel — a negyedik felvonásban felülmulja mind a kettőt — a hallgató köből lehet . . . Cornélia szíve mélyéből eredő, mondhatni — saját lelke tüzén melegedett játékával még is elragadná! mi nem vagyung pityergők sat. Lásd feljebb M. Futár 30-dik számát. Hát Würzburg s Komlossy Ida kisasszonyok mit mondanak e provincialis színésznőhez, ki velök nemcsak bátran versenyezhet; de a negyedik felvonásban feljül is mulja őket? elő, elő kalotaszegi levelező úr itt szükség

Gyöngé testtel, még gyöngébb hanggal, és még a leggyöngébb képzet/séggel trágikai szerepeket eljátszani nem lehet

***) A kolozsvári színbiráló malitiát forralt, midőn e jeles vidéki (na na! már megingint?) színésznőt Pestre ajánlja. Hogy valaki a pesti színpadon Lecouvreurt adhassa, arra nem elég a horgos orru veres papucs — azután a hosszú toll a turbánon. Desdemonát hisszük, hogy az ajánlott jól játszaná, de csak a peleskei notáriusban. *)

van ön tollára! — elő te igazság szerető kaliforniai nép — ne büntess, mint mutatva van. csak ítélj.

***) M. F. 59-ik szám. Erős nő-alak alatt senki sem fogja érteni, hogy a színésznő birjon annyi testi erővel, mellyel akárkit földhöz tudjon vágni M. F. 34-dik száma Cornelia valóságos talentum. M. Futár 54-ik sz. Cornelia a jámbusokat gyönyörűen szavalta.

*) Lásd M. Futár 47-ik számát

„Othello“ H. P. Cornelia (Desdemona)-
M. F. 56-ik „Lecouvreur“ (Czimszerep).
M. F. 60-ik „Hamlet“ (Ophelia).

Kalifornia egyeztesd ki ez egy tollal írott ellenkező bírálatot.

A többire nézve helyszüke miatt a kíváncsiakat a Magyar Futár utolsó félévi számára utasítjuk — elősorolni sok volna „*nemzeti színházi emlékkönyvünkben.*“

M. Futár 62. szám Kántorné a híres színésznő 1854. febr. 28-kán itt M. Vásárhelyt halt meg sat. A hely, hol eltemetve volt, végpusztulásnak indult, még egy év kellett csak, és senki se tudja feltalálni azt; mert a hamvait takaró sír a földhöz mindinkább hasonlóvá enni fogott, ha kegyeletteljes emlék — október hó 25-kén Kántornénak, szép gyülekezet szemeláttára, sírkövet nem emeltet. Az emlékkő gondolata — annak létesítése és ünnepélyes felállítása H. P. Cornélia egyedüli érdeme.

M. Futár 78 dik. A kolozsvári Közlöny 21-dik számában sat. Mi is hibáztunk elismerjük, kihirdetvén: hogy az emlékkő eszméje egyedül H. P. Cornélia színésznő érdeme . . . de a levelező nem tudhat minden antecedenciát, és a szép tényt örömet közöljük sat. *)

*) Ezen czikjében a levelező úr az antecedenciát nem tudta. . . noha maga személyesen járt ki naponként a fölállított patakkövecske be-

M. Futár 46-ik száma „Három arany helyett“ H. P. Cornélia (Aranka) elegáns játékaival megmutatta, hogy kell egy salonban a bonneureket, vagy is a magas rangu háziasszony tisztét ellátni sat.

Déliab 47-dik száma. H. P. Cornélia egy átaljában csak polgári ártatlanságokat képes a legjelesebben eljátszani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II. SZAKASZ.

Californianus következetlenség.

Magyar Futár 33 ik száma,

Mult levelünkben adott ígétünket Haray Viktor „Bethlen Gábor“ czimü drámáját illetöleg ime beváltjuk sat.

Az elősoroltakból kitetszik hogy e műnek minden a drámára szükséges kellékei megvannak, a cselekvény füzése a szerző jártaságát tanusítja, a felosztás helyes.

Ha a szerző, a sok helyt igen dagályos

végzéséről meggyödni, „birálatainál pedig midön megkezdé, alkalmasint a consequentiákra nem számított.

tylen, — mi az előadást nem csekély mértékben nehezíti — változtatna; a legszebb jövő vár e hecses műre, — s bátran állítjuk, hogy némi módosításokkal, büszkén foglalhat helyet nemzeti színbázaink műsorozatában, onnan egy könnyen háttérbe nem fog szorulni. — Leginkább tesszik, hogy a szerző nem sett azon hibába, melyet újabb drámáink nagyobb része elkövet, kik művek ürességét rendszeren kongó hazafiúi dictiókkal pártolják, mely mondatok újabb meg újabb ismétlése a végén csak közönyösséget szül sat.

Őszintén megvallva, mi Haray Viktor művében sok írói tehetséget lelünk fel, — és ár volna, ha az á-peu prés-vel megelégednék. — Ez a művészet halálos ellensége, mely aladást, s fejlődést nem enged. Haray nem ertozik azok közé, kik csalhatatlannak hiszik agukat. Ő minden józan észrevételt megallgat, és ezáltal eléri azt, hogy jelentéket nem fog maradni. — Sok tehetség bukott meg, mivel eredeti eszméjéhez makacsul ragaszkodott. Harayra nézve nem félünk hogy azokból amazok számát szaporítaná. — Drámájá szép reményekre jogosít, mert sejtjük benne nagyobb feladatok csiráját; még ez

megérik, az életkeze bensejében több hűrt penditend meg, mely érintetlen s hangtalan szunyadott, mert épen azzal bír, mit munka s fáradság által megszerezni nem lehet. s ez az isteni szikra: dús képzelő tehetőség sat.

M Futár 65 dik szám october hó 39 kán.

„Rokk ant h u s z á r“ magyar színre alkalmazta Szentpéteri. Ha e páratlan bonhomme, e valósággal derék művész, nem alkalmazza vala — haragudni tudnánk, mi is jutott összehasonlíthatlan Falstaff-unknak eszébe, midőn e sületlenséggel idejét vesztegette? (Boldog öreg úr!) jó részt juxot akart magának csinálni. De nem bocsáthatjuk meg azt, hogy ezen színre alkalmazási düh vidéki, és pedig a legroszabb színészeknél is kezd elharapózni. Ismerünk például olyat, ki azt hiszi, hogy ő egy föltre ismert, méltatlanul üldözött második Moliére, mivel *át-szűrt illatu, összeférczelt, összefüggés nélkül, a helyesírási szabályok ismeretét merőben nélkülöző drámának csufolt munkáit nem adják sat.* *)

*) Sic? hát ez az a dráma, mely egykor a levelező urat elragadta? mely oly szép remé-

III. SZAKASZ.

Következetes-következetlenség,

M. E. 33 ik sz. M. Vásárhely jul. 11 én

„N a g y a p ó“

Annyit sok év óta nem nevetett a közönség, mint ez estén. Az általános kaczagöröcsöt Török Pista (Nagy Jancsi) idézte elő. Lehetetlen volt a nevetést megállani — ennyi természetes humor, ily valóban jeles Treumann fia — tréfás mozdulatok mellett. Mi e szót „természetes“ azért emeljük ki, mert e szerepben látók tavál Tóth Somát, — ez grimace-okkol, szemhunyorításokkal, s egyéb tánczmesteri fogásokkal segített magán, s erőltetve pótolá a természetességet. Török ellenben fesztelen természetadta burlesk játékával elvitázhatlan felsőséget vívott ki magának e szakmában.

M. E. 75 ik szám. M. Vásárhely sat.

Mindenek előtt azt tanácsoljuk Török Pista urnak hogy rendszerezett akus-

nyekre jogosítá? melyet oly vakmerő bátorsággal állított, hogy nemzeti színházaink műsorozatában büszkén foglalhat helyet — honnan egy könnyen nem fog háttérbe szorulni?

tika tekintetéből tapecziroztassa ki belől az orrát. Másodszor szerezzon valamely fogművéstől foggárnitúrát, ha couplet-teket akar énekelni sat. sat.

Ön nem színésznek való, keressen, mint bajzó másutt alkalmazást sat. *)

Nemzeti színházi emlékkönyvecskénkben a csak alig múlt évből egy néhány cseppet idéztünk elő, — a nélkül, hogy Lynchjustice-t szándékoznánk gyakorolni, — tövises pályánk üröm poharából.

Ítéljen felette a közvélemény — a felmerült ügy; ugy is a nyilvánosság birói széke előtt all naponként.

Mi „Fevál“ — elvét pártóljuk, ki azt tartja: *„A gonosz, ha mellék vegyület nélkül — kendőzetlenül mutatkozik, ellenszenvet és undort gerjeszt, mikép a leplezetlen méreg.“*

hát ebben sejte ön nagyobb feladatok csiráját? hát ez összeférezelt mű írója, kire czéloz, bir isteni szikrával, dús képzelő tehetséggel?

*) Nesze Treumann fia ... ezért aztán természetes művészijátszással megérdemli általános kacaj-göresöt idézni elő.

Legujabb anekdoták, Csináditól.

Egy Californiánus francia nyelvmester, ki tolakodásáért került egyéniség volt, — a nyári szentelen legyekről ovakodva, K.... vendéglőjében tartott zugszállása udvarra nyíló egy ablak és ajtaját fátyollal be-rámoz-tatá. —

Szomszédja, ki vele egy pedél alatt lakott s kihez sületlen élceivel, s még meg nem jelent — de beküldött hírlapi cikkei fölolvásával (melyen maga halálíg nevetett) — hajnaltól kezdve késő éjszakáig alkalmatlankodott, — látva az új tatálálmányt, — tünődve állapotodék meg ablaka előtt. —

A szorgalmas firkász figyelmét nem kerülte ki e tünődés; — s fölugorván székéről ajtót nyita — s mosolygva kérdi: nem de szomszéd e jó ötlet volt tőlem? most már csak kívül donghatnak az alkalmatlan legyek. — Nagyon jó felelé amaz. — Én is épen azon töröm fejem — miként lehetne ön ellen kedves szomszéd, ilyesmit alkalmazni ajtómra.

Egy irkász ki következetlen élceiért bámulatott, azt vitatá, — hogy valódi dá má k

havanként 13-kán „Migraine“t kapnak. — Egy ur ki ezt komolyan hallgatá, s ki a beszélőnek több ízben fekete foltot látta arcán, — hidegen válaszolá. — Ah ugy van! s viszont megfordítva, — valódi zugirkások minden 31-kén „Niger“ét kapnak pofájokra.

Egy kalandor- (de nem a Sue „kék szakál“la) ki minden mesterség, és vagyon nélkül Californiát, s az egész világot bebarangolta, végre „Rambouillet“ban telepedett meg, hol a jövedelmi forrásoknak kevesebb vénái léteznek mint például Parisban. — A szükség egy furfangos ötletre kényszeríté. — Ugyan is egy magánzóval (**privatier**) ingerkedve össze tűzött, melynek egy kis komoly surlódás leve következése — másnap — az utóbbi legnagyobb meglepetésére, törvény elébe idéztetett; — hol pof-osztogatással egyben kapcsolt 450 pfrt. erőszakos elsajátításával vádoltaték. — Azonban a birói szigorú vizsgálata után, feladása következetlensége a tény állásával a törvény előtt szándéklott csalását nem csak meghiusítá, — de mint hamis vádló ellen tér nyitott, a bepanaszoltnak, a rágalmazót kereset alá vetetni.

A meg szeppent kalandor, gyanusító föla-

dása visszavonása mellett, fülét vakarva följajdul: O padre madre! és tutti turbani — pedig én e 450 pfrt.- jótékony intézetre szántam.

Egy komikus színész több fölhívásoknak elég hibáson engedve, egy kutsheber írmodoru vidéki levelezőt oly hűn utánza veres szakállával, miszerént megjelenésekor a közönség egy-hangulag az utánzott egyéniség nevét kiáltá, s általános kacajgörcsöt idézett elő. — Esetlegesen az elődás után nem sokára egy zoologiai muzeum — vulgo: menageria vetődött a városba. — Természetesen az első látogatók között a vidéki levelező foglalt helyet, midőn a majmokhoz ért, egy ötöt mindig került vidéki birtokosra talált; — szemtelen mosollyal hozzá sompolyga, s elmondandó élce fölött megelőző mosoly után e kérdést intézé; — „mondja meg ön- nem emlékezteti-e önt e pavián bizonyos komikusnak csúfolt egyénre?“

„De igen- felelé amaz, — azon estve óta midőn önt oly eredetileg személyesité.“ —

Egy vidéki levelező eltévedt levele^{“*"}

Tisztelt szerkesztő ur!

Én örült vagyok! — én megbolondultam! — Ez ide csatolt magasztaló cikkemből- melyet becses lapjába küldök — ki veheti ön, hogy kibe; — az istenre kérem kine hadjon egy szót se belőle, mert a toll skéz, mely azt véghez vinné, — gyilkosa lenne jövődö kinézésemnek. —

Ah a nő egy angyal! — bájhangu ezüst szava csengése előtt meghajol a fülemile dala. — Cruvelli, Hollósi éneke tompa sírihang beszéde seraphi zengzetéhez. — Éveim elvannak veszve — melyet ismeretsége előtt leéltem. — A Vörösmarty dalidójában láttam öt először, — de azért ismeretségem már oly szilárd, mintha velem született volna. —

Ön nevet rajtam ki a hüvelyk fontot fölfedeztem s gyakori ismétlése által sem tudok bár egy ajakat mosolyra indítani. — Ah ön ne

(*De nem a postáról, mint jutnak birtokába némely pimaszok a más levelének.

vethet, mert nem látta őt táncolni; — láblejtése a mythós korba ragadja az embert, a Hórák gyenge fogalmát adják tündér alakjának. — Rosetti — Taglioni — Grahn tánca, bakugrás utánózhatlan grátiával lejtett mozdulatainak; — én szerencsés voltam őt egy francia négyesre megnyerni, — hófehér kezei érintve tenyereimet, bájszemei álmélkodó pillantása, melylyel fürkésző személyemet, — mint egy csudálkozva — hogy velem táncol, — bódultá tön; — lábaim inogtak, mintha Malaga — Xeres — Alicante — Oportó — Chateau la Fite — SS Julien — szóval, a világ minden nevezetes szőlőhegye — évtizeden át termett nedvét, egy kortyra kiürítettem volna. — Mig eszméletem visszanyertem, a táncnak vége szakadt, s ő a „gyilkos“ eltűnt. — De tudom szállását, s mi előtt viradna — özsze szedem a vidék virágait, ablakába rakom névjeggyemmel, s e fölirattal „Honny soit qui mal y pense.“ — Oh mert nők iránti gyöngédséggel mindenkit fejül múlok. — Az eredményről privatim többet, valamint hirlapi tudositásomban is, ez isteni nő még isteniesebb érdemeiről.*)

(*Megvaljuk ön kifejezéseit sok helyt nem értjük, kérjük tehát tudositásaiban csak olyakról, és ugy irjon ön, hogy legalább a szerkesztő megérthesse. Szerk.

Szerkesztő ur! most velem meg fog gyülni a baja — mert ismétlem, hogy megőrültem; nekem nem tekintve az eszközt — hirnévhez kell jutnom bár mi úton. Kész vagyok magam magamat megtagadni. — Menj Ophelia menj kolostorba.

Látja szerkesztő ur — már rajtam van de semmi; — Figáró itt! Figáró ott! — — átszürt illat — — — hüvelykfont —
 — — — fiatal Mária — — — jó éjszakát! —

Mért szeretlek?

(egy költő mellett:)

Olizártól.

Mért szeretlek oly hön te szilaj jó fiu?

Mért ringatod lelkem a gyönyörnek szárnyán?

Mért ragadsz magaddal fel a felhők közé,

Még azon is felül, csillagok közt járván?....

Öntudatom ellen repül lelkem veled,

S halvány csillagként, ott bolyg szellemed mellett.

Gyöngé szellő vagyok, oly lagyan suttogó —

Gyöngéden olvadó szerelem te veled...

S vihar, mely tölgyeket szaggat ki tövestül

Mikor a fájdalom vonúl el feletted...

Oly csodálatos vagy... s megfoghatatlan nekem..

Valami isteni lakik szellemedben!...

Ki nem tud szeretni: vegye elő könyved,
S megtanul belőle égőn — magasztosan...
Mert mindenik dalod szeretettől ragyog..
Annak istene van mindenik dalodban..
Etelkédnek sirja felett is, az ragyog..
„Szercelemgyöngyeid“ szépen páratlanok!..

S ki nem tudja azt, hogy mi az az édes hon,
Melyet olyan forrón szeretnünk kell mindig:
Borúiban ép úgy mint virágzásában:
Vegye elő könyved... olvassa dalaid,
S megtanulja mint kell szeretni a hazát..
S éjjelnappal róla zengni imádságát!..

Veled kell éreznünk örömet... bánatot...
Haragot... megvetést... magas büszkeséget..
Te büszke vagy rá, hogy költőnek születted,
S hogy miénk vagy arra mi is, még büszkébbek!..
Vihar vagy... s ha menyindörg ajkaidról a dal:
Mint gyenge virágot, ragadhatsz magaddal!..

Minden szavad tűz, mely égeti a lelket,
Buzdit és lelkesít, nagy tettekre híván..
Üstökös vagy, melyet csodálunk...bámulunk..
S a képzelet egészen egy bűvös szivárvány..
Mig fényben ragyogtál, csodáltunk — szerettünk-
Ki többet sirtál, mint örtültél mi velünk!....

Hol vagy most jó fiu?... hol vagy büszkeségünk?..
Ki látogatja szent, elhagyott sirodat;
Mely egy ezredéves fájdalmat takart el —
Melyen talán még csak kórok sem inganak?
Tán csak testvéred, a bús éji fergeteg?!...
Látogatja sirod..... siratni vesztedet!...

Aldomás.

Csak gyönyörű nemzet, ez a magyar nemzet,
Ilyet az uristen nem is sokat nemzett —
Eszem a nemzetét!.. kiesiny, még is ragyog,
Hej be örülök hogy én is tagja vagyok.

Én is tagja vagyok; mi tagadás benne!
Ha e szót kimondom, könny ragyog szemembe —
Büszkeség könnyűje, mely szememben ragyog,
Büszke vagyok rá, hogy én is magyar vagyok.

Mért nem ád az Isten, nekem vagy száz éltet,
Hogy imádtott hazám, föláldoznom érted,
Kilencvenkilencet szívből neked adnék,
Egyet nem magamuak, a rózsámuak hagynék.

Kik itt együtt vagytok, jó kedvű cimborák,
Igya ki mindanyi végső cseppig borát,
S míg iszik, magában mondja szíve rája;
Aldás, jobb idő e szenvedett hazára!

Én ki ittam borom.., nem jó ízűn esett,
Nem csoda! mert belé nehéz könnyűm esett,
Keserű volt könnytől, de lett volna méreg,
Kihajtottam volna édes hazám érted.

De miért e bánat? hisz az Isten él még,
És ha él az Isten, ugyan mitől fél nének?
Nem feledheti el ő e kedves népet,
Melyre minden korban gyönyörködve nézett!

Tóth Kálmán.

